

Национален институт на правосъдието
"Повишаване капацитета на съдебната система и обучение по Европейската
конвенция за защита правата на човека и основните свободи в Националния
институт на правосъдието"
Договор № 93-00-42/20.02.2013 НФМ 2009-2014

Ролята на организациите на гражданското общество в борбата срещу безнаказаността за тежки нарушения на правата на човека

Гунар М. Екелъове-Слюдал
заместник-генерален секретар, Норвежки хелзинкски
КОМИТЕТ

гр. София, 2015 г.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Националния институт на правосъдието и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Програмния оператор или на Донора.

THE NORWEGIAN
HELSINKI COMMITTEE

Норвежки хелзинкски комитет (НХК)

- Международна организация, ориентирана към правата на човека и базирана в Норвегия
  - 20+ персонал
  - Документиране, застъпничество, образование
  - Награда „Сахаров“ за защитници на правата на човека
  - Дейности, финансирани с проектна подкрепа от Министерство на външните работи, частни фондации, членски внос, продажби на продукти, подаръци
  - Дейности в бившите съветски републики, Западните Балкани, Норвегия, Централна и Източна Европа, свързани с ЕИП и норвежките Финансови механизми, както и в страни, с които Норвегия има диалог

Доброволчество, прераснало в професионален идеализъм ...

- НХК е създаден през 1977 г. от идеалисти, посветили свободното си време на доброволния труд
- Разрастване на членството, осигуряващо известни (ограничени) финансови възможности
- Разработване на портфолио от финансово подкрепени проекти в началото на 1990 г.
  - Разширяване на професионалния секретариат, осъществяване дейността на организацията въз основа на проектно финансиране
  - Бордът и съветът продължават да функционират на доброволен принцип (неплатен)
  - Поддържане на ограничено членство

Организации на гражданското общество (НПО)

- голям брой на различни видовете организации, независими от държавата
  - профсъюзи
  - потребителски съюзи
  - индустриални асоциации
  - групи на расова, полова и религиозна основа
  - тематично ориентирани групи като права на човека, опазване на околната среда, социални, здравни или образователни организации
  - групи, представляващи по-възрастни или млади хора
  - обществени групи по интереси (напр. срещу корупцията или застъпници за универсално здравеопазване)

Северна парадигма?

- Силна роля на неправителствените организации в обществото
  - предоставяне на услуги
  - оспорване на политики
  - сочене на недостатъци
  - поддържане на демократичните канали
  - обучение на членовете им, за да разбират демокрацията и нейните правила
  - осигурява разбиране на националните култури
  - изграждане на мостове между различни групи от обществото

ООН дефинира международните права на човека през 1948 г.

Г-н Чанг от Китай – ентузиазизиран привърженик на правата на човека

Хелзинкский процесс, започнал през 70-те години

Bundesarchiv, Bild 183-P0805-314.
Foto: Sturm, Horst | 1. August 1975

Президентът на САЩ Форд и съветският лидер Брежнев се договарят по правата на човека!?

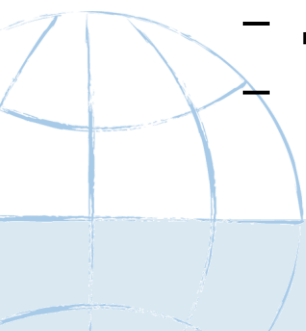

Движението за права на човека

- Започва през 70-те години
  - В отговор на преврата в Чили от 11 септември 1973 г.
  - В отговор на политиката на президента Никсън и държавния секретар Хенри Кисинджър и вдъхновено от падането на Никсън през август 1974 г.
  - Приемане на Заключителния акт от Хелзинки през август 1975 г., както и създаването на Московската хелзинкка група
  - Бунтовете от 1976 г. в Совето и убийството на Стив Бико
  - Американският президент Джими Картър превръща човешките права в част от американската външна политика
  - Нобелова награда за мир за „Амнести“ през 1977 г.
  - Движението „Стена на демокрацията“ в Китай през 1978 г.
  - Развитие на критичната и разследваща журналистика

Фокус върху отчетността

- Започва през 80-те години
  - Преходни правителства в Латинска Америка
  - Край на комунизма в Централна и Източна Европа (1989-1991 г.)
  - Нова инициатива на ООН за международен наказателен съд (1989 г.)
  - Край на апартейда в Южна Африка (90-те години)
  - Жестоките войни в бивша Югославия и геноцида в Руанда: ООН отговоря с МНТБЮ (1993 г.) и МНТР (1994 г.)

Много начини за преодоляване на неправди от миналото...

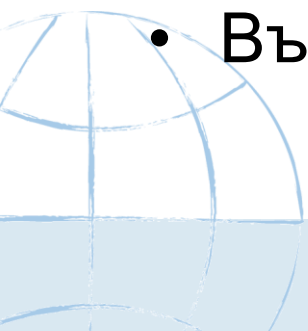
- „Отмъщение“
- „Забрава“
- Амнистии
- Наказателно преследване
- Комисии за истината (и помирение)
- „Извинение и прошка“
- Ограничения на права (политически права, забрани за работа и т.н.)

Гражданското общество обаче настоява част от отговора да бъде и отчетността

- Признаване страданието на жертвите
- Идентифициране на отговорните
  - Заклеймяване
  - Наказване
- Определяне на злините като престъпления
- Превенция
- Възпиране
- Възстановяване върховенството на закона

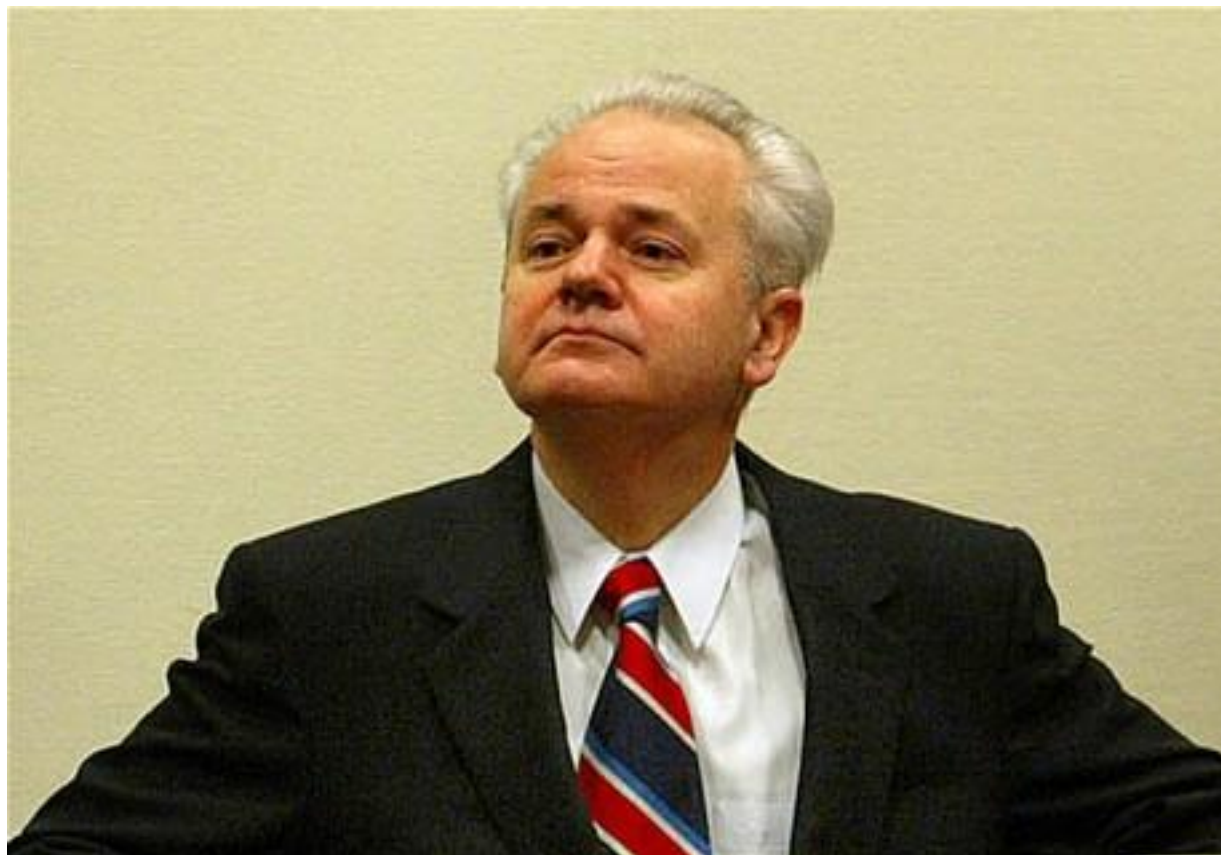
Модели: Южна Африка

МНТБЮ

MHTP

Традиционните съдилища „Гакака“ в Руанда

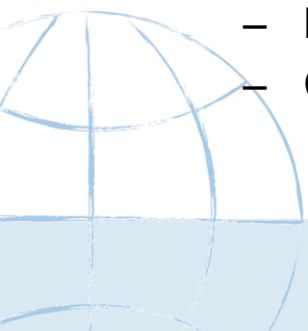

Хибридни съдилища

- Специалният съд за Сиера Леоне („създаден на договорна основа особен (sui generis) съд със смесена компетентност и състав“, юрисдикция: Сиера Леоне, след 30 ноември 1996 г.)
- Извънредни съдебни състави в Камбоджа (част от националната съдебна система, компетентност: Камбоджа, от 17 април 1975 г. до 6 януари 1979 г.)
- Специален трибунал за Ливан (компетентност: убийството на министър-председателя Рафик Харири през февруари 2005 г.)
- Специални панели за Косово (UNMIK): „Панели по Регламент 64“
- Специални панели за Източен Тимор (UNTAET): „Панели за тежки престъпления“ (юрисдикция: Източен Тимор, от 1 януари до 25 октомври 1999 г.)
- Босна и Херцеговина: Съда за военни престъпления
- Върховният иракски трибунал
- Сърбия: Съда за военни престъпления

МНС (Международния наказателен съд)

Държави, които упражняват универсална юрисдикция: норвежки съдилища разглеждат дело по геноцида в Руанда (2014-2015 г.)

Ролята на НПО

- Насърчаване на механизми за отчетност на национално и международно ниво
  - НПО-тата играят безпрецедентна промоционална роля по време на преговорите за МНС
- Документиране на сериозни нарушения, включително нарушения на човешките права и основни международни престъпления
- Подкрепа за жертвите
- Участие в съдебни заседания (вещи лица и т.н.)
- Подготвяне на дела
- Документиране нежеланието или неспособността на националните органи за наказателно преследване
- Участие в публични дебати

Ангажираност на НХК

- Застъпничество за създаване на МНТБЮ
- Документирани сериозни нарушения в Северен Кавказ, Киргизстан, бивша Югославия, Грузия
- Проучване на процеса на отчетност в Руанда
- Член на Коалицията за международен наказателен съд (СІСС)
- Създаване на документационен център „Наталия Естемирова“
- Кампания в Норвегия за създаване на капацитет за разследване и преследване на основните международни престъпления, включително чрез приемане на законодателство
- Кандидатствал за криминално разследване в Норвегия на тези, които са измъчвали и убили Сергей Магнитски (2014 г.)

Контекста на Норвегия

- ✓ Окупирана от нацистка Германия през 1940-1945 г.
  - След освобождението от 8 май 1945 г. се извършват мащабни арести на норвежки колаборационисти и чуждестранни военнопръстѣпници
    - Съдебни процеси срещу около 93 000 души, от които близо 46 000 са осъдени
      - 30 лица, осъдени на смърт (15 за военни прѣстѣпления, 15 за държавна измяна), а около 17 000 са осъдени на затвор
    - Норвежкото следвоенно наказателно прѣследване се характеризира с голям брой дела, включително криминализиране на членството в пронацистката политическа партия като държавна измяна и с голям брой „забрани“ за заемане на държавни длъжности на поддръжници на нацистите
    - Въпреки това спечелилите икономически от сътрудничество с нацистите, както и отговорните за изпращането на евреи в германските концентрационни лагери, са третирани снизходително или изобщо не е имало реакция спрямо тях

Участие на Норвегия в международни инициативи

- Политическа подкрепа за Нюрнбергския процес
- Гласува за приемането на Всеобщата декларация за правата на човека
- Ратифицира
  - Конвенция срещу геноцида от 1948 г.
  - Женевските конвенции от 1949 г.
  - Допълнителните протоколи от 1977 г.
  - Няколко други релевантни международни договори
- Политическа и финансова подкрепа за
  - МНТБЮ, МНТР, МНС и няколко хибридни трибунали

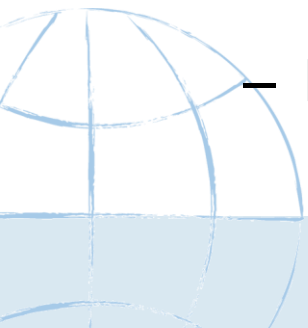

Норвегия и МНС

- Заедно с Канада и някои страни от ЕС Норвегия бе сред най-силните защитници на Международния наказателен съд и бе много активна по време на преговорите на Римския статут
  - Политиката на Норвегия бе да се създаде „силен“, „независим“ съд, но същевременно с това се стремеше към всеобщо членство
  - Гласува в подкрепа на Римския статут от 17 юли 1998 г.
  - Ратифицира Римския статут на 16 февруари 2000 г.

Предстои да се извърви дълъг път...

Безнаказаност преобладава в някои части от зоната на ОССЕ
